

Suđenje za ratni zločin: slučaj Sjeverin

U Okružnom sudu u Beogradu 20. januara 2003. godine je počelo suđenje Milanu Lukiću, Oliveru Krsmanoviću, obojici u odsustvu i Dragutinu Dragičeviću i Đorđu Ševiću koji su optuženi za ratni zločin protiv civilnog stanovništva (član 142 KZ SRJ). Ovo suđenje, poznato kao "slučaj Sjeverin", po selu odakle su žrtve, viđeno je u javnosti kao test za srpsko pravosuđe i njegovu spremnost da sudi po zakonu i izrekne presudu kojom će pravda biti zadovoljena.

Prema navodima iz optužnice, okrivljeni Milan Lukić, Oliver Krsmanović, Dragutin Dragičević i Đorđe Šević su 22. oktobra 1992. godine, tokom oružanog sukoba na teritoriji Bosne i Hercegovine, kao pripadnici srpske paravojne formacije "Osvetnici" kojom je komandovao Lukić, izvršili otmicu sedamnaest građana SRJ muslimanske nacionalnosti u mestu Mioče koje se nalazi na samoj granici BiH sa Republikom Srbijom. Otmičari su zaustavili autobus koji je saobraćao na relaciji Rudo – Priboj, nakon legitimisanja iz autobusa su izveli žrtve koje su kamionom prevežene u Višegrad. U gradu, ispred motela "Vilina Vlas", u prisustvu većeg broja građana otmičari su izvršili pretres otetih lica i uveli ih u motel gde su ih fizički zlostavljali. Zlostavljanje se nastavilo i na obali reke Drine u Višegradu, nakon čega su trojica okrivljenih Lukić, Krsmanović i Dragičević usmrtili otete hicima iz automatskih pušaka i zaklali one koji su preživeli egzekuciju. U ovom zločinu život su izgubili: Šebo Mehmed, Hadžić Zafer, Hadžić Meda, Hodžić Medredin, Begović Ramiz, Softić Derviš, Softić Medhad, Alihodžić Muja, Mandal Alija, Pecikoza Sead, Bajramović Mustafa, Sajtarević Hajrudin, Džahić Esad, Đatović Sabahudin, Đatović Ramahudin, Gibović Ediza, Koldžić Melvide, svi iz opštine Priboj.

Tokom prve nedelje glavnog pretresa sud je saslušao jednog od dvojice optuženih, budući da se drugookrivljeni brani ćutanjem, četiri svedoka tužilaštva i jedanaest rođaka žrtava koji su svedočili o događajima pre i posle otmice. Optuženi Đorđe Šević je priznao da je učestvovao u akciji otmice, ali je negirao učešće u mučenju i ubistvu otetih lica u Višegradu. Pred sudom je tvrdio da on nije bio upućen u prirodu akcije i nacionalnost žrtava.

Svedok Miloje Udovičić je u svom iskazu istakao da su ga otmičari presreli ispred Štrbaca i zatražili da ih šlepuje pošto im se kamion ugasio. Prema njegovim rečima, u toj grupi je bilo 8-9 maskiranih ljudi sa automatskim puškama, od kojih su neki bili obmotani u zastave "S verom u boga i otadžbinu". Ispred Bjelog Brda njegovo se vozilo zaustavilo, pa su članovi grupe odlučili da skinu lanac i nastave dalje sami. Dok su skidali lanac, pripadnici grupe su pevali pesmu kojom su vređali Muslimane, a ista pesma se čula i iz unutrašnjosti njihovog kamiona ispod cirade. Svedok je tada shvatio da se tim kamionom prevoze ljudi. Ova grupa se potom uputila ka vrhu Bjelog Brda, gde su se zaustavili i počeli da se vesele i pucaju.

Četvrtog dana suđenja pred sudom se pojavila Dragana Đekić, ključni svedok ovog zločina. S obzirom na strah svedoka i važnost njenog svedočenja, sudsko veće je donelo rešenje o isključenju javnosti tokom njenog davanja iskaza. Nažalost, pozitivno krivično procesno pravo u Srbiji i Crnoj Gori predviđa samo ograničene mere zaštite svedoka, pa

se sudsko veće pozvalo na član 292. ZKP-a, i odluku obrazložilo razlozima uznemiravanja javnosti i remećenja javnog reda u sudnici. Ovaj primer, kao i niz drugih govori o potrebi donošenja propisa o zaštiti svedoka.

Naredna četiri dana suđenja (17. marta, 15, 16. i 18. aprila 2003. godine) saslušano je više svedoka Tužilaštva koji su dali iskaz o samom činu otmice, kao i o događajima pre i posle otmice. Vozač autobusa Velisav Stojkanović je ostao u potpunosti pri iskazu datom istražnom sudiji 19. aprila 2001. godine, u kome je detaljno opisao samu otmicu. Prema njegovim rečima u akciji otmice je učestvovalo 6-7 ljudi, dok je iz autobusa izvedeno 15-16 ljudi. Uniformisana lica su odvela putnike iza kafane "Amfora" gde je bio parkiran kamion model "Zastava 615" prekriven ciradom. Dragoslav Raković, takođe očevidac same otmice, u svom svedočenju je istakao da je poznao većinu žrtava ovog zločina.

Najznačajniji svedok u ovoj fazi suđenja bio je Milić Popović, predsednik Skupštine opštine Priboj u periodu kada je izvršen ovaj zločin. On je u svom detaljnom svedočenju govorio o sastancima koje je imao sa članovima Komisije Vlade SRJ i o zbivanjima u Sjeverinu nakon otmice. Po njegovim rečima dan nakon otmice je formirana Savezna komisija koja je došla u Priboj na čelu sa Vladimirom Matovićem, savetnikom tadašnjeg predsednika SRJ Dobrice Ćosića. Pored njega u delegaciji su još bili Momčilo Grubač, u to vreme savezni ministar za ljudska prava i njegov pomoćnik Mahmut Memić. Sastanku je prisustvovao i Ratko Mladić, koji je obećao da će učiniti sve što je u njegovoj moći da oteti budu vraćeni. Nakon sastanka delegacija se uputila u Sjeverin gde se okupio veći broj građana koji su tražili da oteta lica budu vraćena. Građanima se obratio ministar Momčilo Grubač koji je obećao da će savezni organi preduzeti sve da se ovi ljudi vrate kućama, a da će organi vojske i policije ubuduće obezbeđivati Sjeverin. Zbog loših odnosa između republičkih i saveznih organa republički MUP nije obezbeđivao ovaj skup, a većina stanovnika Sjeverina je te noći napustila Sjeverin i otišla u Priboj. Te noći je iz Sjeverina otputovala i ova komisija. Po svedokovim rečima ljudi su bili uznemireni jer je i ranije bilo incidenata i kao primer je naveo ubistvo Berba Rama u centru Sjeverina u avgustu 1992. U daljem toku svedočenja svedok je istakao da nikada nije video ni Milana Lukića ni Olivera Krsmanovića, a da je čuo da je tih dana bio pojačan sastav policije u Sjeverinu. Svedok je takođe spomenuo da je u Sjeverinu, za vreme protesta video više lica u crnim uniformama i sa crnim zastavama "Osvetnici srpskog naroda".

Pored Milića Popovića trebalo je da svedoči i penzionisani oficir Vojske Jugoslavije Luka Dragičević. Međutim, on se nije pojavio jer Vojska navodno nema podatke o njegovoj adresi, pa je uputila Sud na Vojni fond za penziono i invalidsko osiguranje. Predsednica veća je upoznala strane u postupku sa činjenicom da je od novog predsednika državne zajednice SCG zatražila dostavljanje izveštaja državne komisije o ovoj otmici.

Pozitivni aspekti ovog suđenja

Dosadašnji tok suđenja je pokazao određene pozitivne aspekte u odnosu na druga suđenja za ratne zločine koja se odvijaju pred domaćim sudovima. Pre početka suđenja je postojala zabrinutost da će se sva odgovornost za ovaj zločin svaliti na mali broj pripadnika neke paramilitarne grupe, umesto na političko i vojno rukovodstvo Srbije i bosanskih Srba. Ova zabrinutost je proizašla iz činjenice da je tužilac okarakterisao počinioce ovog zločina kao paramilitarnu grupu. Međutim, u dosadašnjem toku suđenja predsednica sudskog veća je insistirala na postavljanju pitanja koja se odnose na utvrđivanje činjenice o statusu počinioaca, čime je razjašnjeno da počinioци nisu bili paramilitarci nego pripadnici regularne vojske Republike Srpske. U daljem toku suđenja sudsko veće bi svakako trebalo da sasluša i druge relevantne svedoke koji bi trebalo da saopšte više podataka o ulozi vojske bosanskih Srba i srpskih vlasti u ovom događaju. Među tim svedocima bi trebalo da se nađu i pripadnici policije i istražne sudije koji su nekoliko dana nakon ovog događaja učestvovali u privođenju, obustavljanju postupka i predavanju optuženog organima Republike Srpske.

U odnosu na druga suđenja za ratne zločine u Srbiji valja istaći i činjenicu da postoji znatno više materijalnih dokaza uključujući i foto-dokumentaciju zločina. Saradnja Tužilaštva i policije u toku istrage u ovom slučaju je takođe bila veća u odnosu na druga suđenja za ratne zločine. Ova neobičnost u slučaju Sjeverin verovatno proizilazi iz tog razloga što u ovaj zločin srpska policija nije bila direktno uključena, za razliku od ratnih zločina počinjenih na Kosovu.

Uočeni problemi

Optuženo je samo četiri lica, iako je i sam optuženi Šević u svom iskazu pred sudom potvrdio da je u otmici i likvidaciji učestvovalo između 10 i 12 lica. Osim Lukića i Krsmanovića, koji su nedostupni sudu, identitet ostalih počinilaca optužnicom nije utvrđen, iako iz iskaza svedoka proističe da se kvalitetnom istragom to moglo učiniti.

Sa druge strane, postoje problemi koji se odnose na zaštitu svedoka i saradnju među državama u pogledu ekstradicije i pružanja pravne pomoći. Zaštita svedoka predstavlja neophodan uslov za suđenje ratnim zločincima. Nažalost naše pravo predviđa samo ograničenu zaštitu svedoka, koja je predviđena kroz dve veoma opšte i kratke odredbe. Nepostojanje adekvatne zaštite dovodi u pitanje mogućnost saznanja pune istine u ovakvim slučajevima. Vlasti Srbije bi morale da predvide u najavljenom Zakonu o suđenjima za ratne zločine pravne mehanizme za pružanje ove zaštite.

Saradnja među državama u pogledu međunarodne pravne pomoći je takođe veoma bitan faktor za rasvetljavanje zločina koji su počinjeni na teritoriji bivše SFRJ. Domaće odredbe koje regulišu ova pitanja kod nas i u BiH predviđaju samo formalna pravila o saradnji. Srbija i Crna Gora i Bosna i Hercegovina nemaju bilateralni sporazum o sudskoj pomoći, koja podrazumeva i ekstradiciju, a multilateralni ugovori kao što su Evropska konvencija o ekstradiciji i Evropska konvencija za međunarodnu pomoć u krivičnim stvarima nisu prihvaćeni od strane BiH. Posledice nedostatka ovakvog sporazuma sa BiH

kao i činjenice da ova država nije pristupila relevantnim međunarodnim aktima se upravo osećaju na ovom slučaju pošto se optuženi Milan Lukić i Oliver Krsmanović nalaze u srpskom delu BiH, a bosansko pravo zabranjuje ekstradiciju svojih državljana. Zbog toga je neophodno stvoriti pravne mehanizme da se ova, kao i ostala lica optužena za ratne zločine privedu licu pravde. U sklopu ovoga potrebno je izdati i međunarodnu poternicu za Krsmanovićem kako bi se sprečio njegov beg iz BiH.

Saradnja među državama je neophodna i u okviru ispitivanja svedoka. Potreba za ovom saradnjom proizilazi iz činjenice da postoje lica iz Višegrada i okoline koja su očevici mučenja i ubistva otehtih. Pošto ne postoji obaveza da se državljani BiH pojave pred stranim nacionalnim sudom, naše Tužilaštvo bi trebalo da uspostavi saradnju sa tužiocima iz BiH kako bi ova lica bila saslušana. Radi adekvatnog regulisanja ovog problema, SCG i BiH bi trebalo da zaključe bilateralni ugovor, a pored toga BiH bi trebalo da pristupi Evropskoj konvenciji za međunarodnu pomoć u krivičnim stvarima.

Fond za humanitarno pravo

